

Зарубіжна україністика — як її наблизити до України?

<http://vsesvit-journal.com>

Євген Пащенко - завкафедри української мови і літератури відділу східнослов'янських мов і літератур філософського факультету Загребського університету, Асоціація хорватських україністів, м. Загреб

У Загребі вручено ордени президента України відомим хорватським славістам — академікам Антиці Менац і Олександрю Флакеру. Вони відзначені за заслуги в галузі україністики. Завдяки їхнім зусиллям українська мова і література викладалися в Загребському університеті з 1964 року. Це був єдиний вуз на просторі від Афін до Відня, де україністику слухала низка поколінь хорватської молоді. Хорватська україністика — одна з найстаріших у регіоні, її предтечею був славнозвісний бароковий просвітитель Юрай Крижанич. З молодю він познайомився в Римі з українськими уніатами, перейнявся їхніми ідеями створення християнського союзу Європи, до якого б приєдналося слов'янство: об'єднане у союзі рівних народів. Хорватський славіст працював над ідеєю повернення слов'ян до витоків їхньої мови, яку намагався відродити, відштовхуючись від граматики Смотрицького. Крижанич серед перших поставив питання про ім'я, історію, мову, національну своєрідність України, намагаючись пізнати самотність народу, називаючи його *Rebus Rutenicis* стосовно Московії. У 1659 р. він, подорожуючи Україною від Львова, дав свідчення стану в країні за часів Виговського, у Ніжині написав короткі промови до українців. У цих текстах за латинським письмом приховане вражаюче знання живої української мови. Він переконував московського царя в необхідності поваги до українців, але закінчив у сибірському вигнанні, куди потрапив разом з українцями, прихильниками єдності з Москвою.

Українська тема присутня в хорватській культурі століттями. Перший серед південних слов'ян переклад поезій Шевченка зроблено 1863 р. в Хорватії — з пера провідного письменника XIX ст. Августа Шеноа; першу і на тривалий час єдину книгу перекладів Кобзаря опублікувала в Загребі у 1887 р. поважна установа Матиця хорватська. Там же публікувалися переклади Марка Вовчка, Юрія Федьковича. З 1944 р. українська мова викладається в Загребському університеті, в чому немала заслуга й української діаспори, за участю якої виходять книги перекладів Стефаніка, Уласа Самчука, проте повоєнний режим жорстокими репресіями перервав цю діяльність. Відродження україністики відбувалося саме завдяки славістам Флакеру і Менац, які ініціювали викладання української мови, своїми працями сприяли розвитку хорватської україністики. Серед здобутків — і перший українсько-хорватський словник, перша в історії українського мистецтва виставка українського авангардного мистецтва, презентована в Загребі у 1990 р. з фондів України з міжнародною конференцією, книгою теоретичних аналізів цієї культури. Нині в Загребському університеті успішно функціонує кафедра україністики, що готує молодих фахівців. Останній доробок — книга *Геноцидний злочин тоталітарного режиму в Україні. Голодомор* (Загреб, 2008, 324 с.) — збірка досліджень українських та зарубіжних учених, письменників, перекладених групою молодих хорватських україністів. Ця перша в Хорватії книга такого змісту користується широким інтересом у країні.

© Євген Пащенко, 2009.

Представлений профіль хорватської україністики викликає питання: що і наскільки знають в Україні про зарубіжну україністику? Безумовним є факт, що за межами України упродовж століть формувалася, зростав архіпелаг, іменований *Зарубіжна україністика*. На його просторі працювали відомі вчені, що створили значні праці з українознавства. В окремі епохи, особливо за радянського режиму, що паралізував українську наукову думку нав'язаними догмами, саме там, у зарубіжжі, досліджувалася українська культура на модерних методологічних засадах. Лише після падіння режиму окремі відомості, праці вчених звіти почали потрапляти в Україну. Проте, незважаючи на зроблене, і далі той материк залишається недостатньо відомим в Україні. Необхідно повернути, збагатити сучасний український науковий фонд здобутками зарубіжної україністики. Потрібно відтворити історію того українознавства в усьому його обсязі, представити окремі національні фонди україністики — в Європі, Америці, Азії, показати портрети науковців, їхні праці, створити цілісну бібліографію. Таке завдання можна здійснити у створенні комплексної *Історії зарубіжного українознавства*. Цей проект мусить виконуватись як міжнародний, а його втілення має здійснюватися за підтримки держави. Координаційну діяльність може проводити Міжнародна асоціація україністів, що нині входить у фазу омолодження і динамізації. Останній міжнародний конгрес україністів у Києві показав і підтвердив необхідність саме такого процесу — консолідації, стимулювання світової україністики. Попри всі труднощі, зарубіжна україністика розвивається, збагачується новими вченими. Проте вона повинна мати за собою усвідомлення щодо належності до давньої традиції з великими іменами і значними результатами й перспективами. Це одне з завдань *Історії зарубіжної україністики*, що як міжнародний проект, за державної підтримки повинен відобразити в Україні і світі той величний науковий континент.